

Sör-Krista

Krista är den gård i Lundby som ligger mest i centrum av socken om man nu kan tala om någon mittpunkt i den oregelbundna sockenfiguren. Gården ligger närmast kyrkan utan att vara en kyrkby. Sådan saknas i Lundby men mycket gemenskap finns dock mellan Krista och de ecklesiastika jordarna. Kyrkan torde vara byggd på Kristamark fast jorden vid den tiden för kyrkobyggandet hörde till Lundby vilket anses vara avstyckad mark från Krista. Enligt H Ståhl: Västerås-traktens ortsnamn sid 283.

1540 uppges i öreslängden att skattehemmet Krista-Sör-Krista är 15 ½ öresland.

Gårdens namn har genom tiderna stavats på alla upptänkliga sätt. Några exempel, Krriäista- 1539, Krarstom- från Räfsetingsdomen 1399. Tvekan har rått och råder bland ortsnamnare om det verkligen är Krista som menas. Men 1402 års skrivform, Kragniston och 1431 års Kraieston kan vara en övergångsform av gårdsnamnet då det uppges ligga i Lundbo socken. Huruvida Krista vid den tiden är delat som senare och när och hur är okänt.

Från räfsetingsdom 1399 står att, Jon eller Johan Peterson återfår 4 öresland i Krista från Olof Djäknes arvingar. Till vilken av Norr eller Sör Krista det går kan inte framtydas. Södra gården eller Sör-Krista har varit åtminstone på senare tid den största av hemmanet. Den är en av Lundbys åtta skattegårdar på 1500-talet. Det hittas bara ett par underrättelser i Diplomatariet av gården som bostad för en "faste" = vittne vid jordaffärer. Det tidigaste är år 1402 som handlar om ett

jordaskifte som rör Dalby i Sankt Ilian där bland andra Pedhar i Kraghistom är med bland fastae = som vittne. 1405 är han åter vittne, nu i ett jordköp. Att denna Pedhar hör till Sör-Krista kan ej bevisas, bara antagas, då det oftast var besuttna män som vittnade.

1431 är det en tingssak om en tvist mellan biskop Oluff och Näsbybönderna i Dingtuna. Där tillsätts en tolvmannanämnd där denne Pedhar ingår.

Hela nästkommande århundrande är en tyst tid där det inte återfinns något om Sör-Krista. Inte förrän 1535 i Gärder och hjälper finns några uppgifter. En Lasse i Krysta är då skattebonde och betalar den så kallade, Drenehjälpen, en av Gustav Wasas många skatter. I den äldsta bevarade Fogderäkenskapen 1532 för Lundbygårdarna uppges då att Gränsta har 10 ½ öresland i Krriäista. Ovan nämnda Lasse är sannolikt den som 1540 står med bland de sex skattebönderna i Utrella gård, dvs Ytterhälla gård. Gårdarna föres ända till 1562 inte sockenvis i räkenskaperna utan är denna tid inblandade Gärder med tre socknar. Ytterhälla gård har i dessa räkenskaper från 1540 bara två gårdar från Lundby, Lasse i Kreesta och Peder i Tijwr= Tjur. Fogderäkenskaperna lämnar uppgift om att Lasse i Krista har 15 ½ öresland där jorden står i två marker ortagen och att gården utgör en setting= ungefär två markland. Dessutom uppräknas huvudskatten, som är lika för alla bönderna eller gårdarna i Gärden utom i fråga om antal spenn= halvtunnor av spannmål och möjligen någon ytterst liten skillnad på fläskskatten.

Kungsfodringen 1540 är en fördelaktig källa då den längden även upptar, frelse, kyrko och prebendeland medan huvudskatten endast har skattegårdarna. I Fodringen har Lasse i Krista att antingen fodra sina åtta hästar eller i nådigaste fall då det är ont om hö, betala tre öre hästen. Som synes är det nästan uteslutande skatt i natura utom eptergell och hushållspengar, två gamla skattenamn utgöres kontant. Utöver den skatten krävs en gärdesskatt.

1541 är det samme Lasse, samma öretal men jorden står då bara i en mark ortugen, hur den nu kunnat sjunka i värde så fort. Kunglig uppfinningsrikedom resulterar 1542 i en extraskatt, uppbörd på hielpelamm, där har den vanliga skatteindelningen i gårdar frångåtts men där gruppen av sex Lundbybönder tillsammans ska lämna ett lamm. Lasse skattar ett sjättedels lamm fast Sör-Krista då ännu har samma öretal. 1543 har hemmanets jord plötsligt minskat till 11 öresland a två marker.

1540-1550 är en tid av många förändringar av jordnatur och ägare och arealuppgifter saknas för flera år.

Hjelpestocken av Lundby socken är en ny skatt 1544. Där deltar en Oluff i Krista men det framgår inte i vilken av gårdarna då det finns en Oluff i båda gårdarna under några år.

I kungsfodringen 1546 saknas Sör-Krista. Enligt en räkenskap är dock Lasse kvar i Sör-Krista 1561, men också en Oluf i samma gård. Denne Oluf betalar brudskatten 1563. Efter detta år försvinner Lundbo fierding. Förutom Oluf talar handlingarna också om en Vaste i Kreijsta, fjärdingsman 1556. Därefter försvinner namnet Vaste men återkommer i början av 1600-talet i Sör-Krista med omnejd i flera sammanhang under rätt lång tid.

En del talar för att Sör-Krista är det hemman som länsmannen har frytt tillika med Gränsta med flera fördelar 1565. Trots namnet är hans tjänsteområdes storlek tveksamt. Enligt B Westerlund, kronofogde, häradskrivare, länsman, skulle det ha funnits ett antal länsmän, var i sitt distrikt. De skulle med tiden besitta ett mycket stort antal tjänster. Förordnandet synes vad Lundby beträffar inte varat så långa perioder utan ämbetet har skiftat innehavare rätt ofta, möjligen beroende på visad lämplighet.

Mellan åren 1563-1571 finns inga anteckningar om skatt från Sör-Krista.

I taxeringen för Älfsborgs lösen 1571 finns Oluf med men i längden på vad de utgjorde för boskap och spannmål återfinns han inte. Skatten på penningar och silver erlägger han. Av taxeringen framgår att Sör-Krista, som är betydligt större än norra gården ändå verkar fattigare. Det finns inte en enda penning antecknad men Oluf har tjugofem lod silver. Han har ett fåtal oxar men bara två kor och sju svin vilket föga hjälper upp Sör-Kristas anseende och behållen spannmål efter utsädes avräkningen blir noll vilket intygas av sex sockensmäns bomärke och underskrift av socellanen Andreas Nicolai. En enda gång förekommer Sör-Olofs efternamn, 1575, vilket är Ingevaldsson. Förmodligen har denne ägare eller innehavare av Sör-Krista funnits där i trettioett år. Fram till 1580 finns Oluf med men 1583 är det hustrun Ingeborg, antagligen Olufs änka, som lämnar tionde. Det torde ha varit svårigheter för Ingeborg att klara gården. 1584 ska ha varit ett dåligt år och gården förklaras öde. En notis i skattelängden säger att Matts Laurits haft fritt. Efter ödeåret ges två års frihet 1584-1585 då Matts försöker arbeta upp gården ur ödesmålet.

Vi finner inget om Sör- Krista i våra källor förrän sekelskiftet 1500-1600 talet. Då återkommer en Vaste, troligen släkt med släkten Vaste som nämnts från 1556. Han sitter med i häradsnämnden vid hösttinget 1600 som torde varit en förtroendepost. Det kan antas att Vaste innehar eller äger Sör- Krista då det är mest gårdsägare i nämnden. Jordeboken 1641 har under rubriken skattehemman Krista kvar med 12 ½ öresland, nu förmedlat till ett ½ hemman. Dödsboken 1600 har ett ärende mellan Henning eller Hemming i Kriesta och Oluf Hemmingson i Össeby. Släkt tycks de vara men inte med någon större släktsämja. Henninger i Kriesta kom till rätten och klagade på Oluf Hemmingson i Össeby att han hade slagit sönder hans arm. Det var här bevisligen att deras osämja berodde på det barnagodsets skuld som Hemming ville vara målsman för. Resultatet blir att de inte kommer till någon förlikning att barnagodset, omyndig egendom, lämnas en

oskyllsam i händerna och att Hemming , brukade mun, när han gick mot dörren, förkastade mig, fogden och nämnden men armen min då. Ja det föreföll som en bisak men Oluf i Össeby fälldes till 20 mark men blev benådad av sakören Cronan, häradshövdingen till att betala 10 mark. Samtidigt fälls både Vaste och Henning i Krista för muntligt gräl. Detta styrker att de var två om Sör- Krista. Vaste står för årliga räntan 1603 liksom kyrkotiondet 1604 med bara 2 fjärdingar råg och 8 spann korn, vilket vittnar om dåligt skördeår. Sedan försvinner namnet Vaste från Krista men återfinns Torpet, Tjur och Västerås. En av sönerna till Vaste, Hans Vasteson tycks ha övertagit gården, åtminstone från 1610 då han även efterträder sin far i nämnden. Han är med 1612 och förklarar grannen i Norr- Krista vara husarm, hjonelags längden. 1610 har Hans i Krista, en hustru, två drängar och två pigor och en gammal kvinna i sitt hushåll. Troligen är den gamla kvinnan änkan till gamle Vaste.

1615 står det i Äl efter Cacellanens underskrift, länsman Han Vasteson, Krista och sexmännenas bomärken. Hans efterträder troligen länsmans- ämbetet efter Oluf i Ösby som haft mycket otur i tjänsten, kanske inte alldeles oförskyllt. Det blir inte mycket bättre för länsmannen Hans. Det är gott om klagomål på honom, mest från allmänheten, det hör yrket till, men också klagomål från högre ort. 1617 klagar te x Lasse Redfogde att Hans i Krista slagit honom tre yxehammarslängor mer i förbigåendet i en tvist. I allmänhet umgås de lite vårds- löst denna tid.

Domboken finns inte bevarad före 1598 för trakten.

Yxan är alltid med och inte för prydnads skull liksom täljkniven och andra småsaker som sitter löst när ölet flödar och det gör det för det mesta tycks det. Ofta överlever parterna men inte alltid. Häradsnämnden är van vid mycket i slagsmålsväg med vid ett tillfälle talar Domboken om ett slagsmål som var multastort.

Mer om Hans finns i Domboken 1620. Bengt Ericson lämnade in en skrivelse där han besvärar sig över länsmannen Hans i Krista, att han av oskiftad jord täppt till en stor del som på så sätt förhindrat en bonde i Lundby att komma fram med sin boskap som han med sin ålder varit van. Bestämdes att gärdes skulle upp- huggas till dess han lagligen samma fåbete vinna kan. Samma år har Jörgen i Almö levererat Hans 3 daler för Elfsborgs lösen och sen på nytt blivit pantad därefter. En lillhäradso hade lämnat 15 marker till Lensmanspengar, därtill nekade Hans. Allt som allt drar det ihop sig för Hans så pass att Häradsnämnden 1620 vill annan länsman begära. Inte ens länsmansdrängen var de nöjda med, han hade slagit Nils Ulfsons galt över horna så han blev lam. Något omedelbart byta av länsman blev det dock inte.

I ett mål på tinget 1624 är Hans visserligen inte handgripligen inblandad men händelserna utspelas hemma hos honom i Krista ger så levande både interiör och leverne i Sör- Krista för mer än 300 år sen att det ej kan förbigås här.

Boktryckaregesellen Hans Echt- Wittenbörgh, som tjänade i Västerås kom till rätten och klagade att han med sin mästare boktryckaren hade varit hos Hans Westeson i Krista i Lundby och krävt betalning för de hade med målat tryck beklätt en stuffuo till honom för åtta daler som de inte hade fått. Där var också två skinnare som satt och sydde samtidigt som länsman Hans låg sjuk till sängs och samme boktryckargesell var drucken och lade sig på en bänk för att sova. Boktryckaren somnade en stund och den ena skinnaren överföll honom med yxhammaren i pannan och slog honom där han låg och sov så att det blev 36 stycken lösa benbitar i hans huvud. Skinnaren flydde och det gick inte att få fatt på honom. Det blev bestämt att man skulle söka efter honom och målet blev uppsatt till nästkommande ting. De fick fatt på honom och nu handlade om 40 lösa benbitar i gesällens huvud. Skinnaren fälldes till 9 marker och för sårålet 5 daler som skulle delas mellan kungen/cronan, målsägaren häradet + härads-hövdingen.

Länsmannen Hans tycktes inte neka sig något. Inte ens i frågan om biskopsstugan i prästgården talade räkenskaperna om tjusiga tapeter. Han måste också ha hämtat sig efter sjukdomen han låg i under kalabaliken och fått krafter för kommande fejder och jordaffärer. Ekonomin avspeglas i boskapsbeståndet på gården och är knappast lysande. Enligt en sädesskattelängd 1624 har länsmannen då 1 häst, 2 ston och föl, 2 kor och 2 kvigor, 9 får och 19 svin, det sista ett uppsving sedan 1571. Sör- Krista räknar i samma längd 16 tunnland som är den nya benämningen och ska motsvara öresland. Bland Hans jordaffärer bör nämnas ett par. 1625 kom länsmannen i Lundby, Hans Wasteson fasto och sålde såsom med handslag och muntlig överenskommelse till välaktad man Cristoffer Nilsson, borgare i Västerås, en skogstomt eller vret av Krista ägor för sextio daler, vilket Hans kände sig ärligen och redligt har anammat och uppburit av Cristoffer. Den sista som den första försäljningen är samma skogstomt belägen väster om hans åkergårde och Cristoffer ska samma vret åtnjuta, bruka och behålla för alla utlagor som därav bör utgå årligen, tog de varandra i handen på. Skogstomten syntes ha varit den ägo som senare kallas pipvreten och som gränsar till prästgårdslöten i väster. Samma år, 1625, sker uppbud första gången på den ängen som samme Cristoffer Nilsson hade köpt av länsmannen i Krista.

Ännu en äng figurerar i jordförvärvaren Nilssons köpenskap i Krista. I domboken, juli 1630, välaktade Carl Larsson i Gränsta fodrade att få tillbaka ränta på 25 daler för en äng i Krista gårde som han sålt till Cristoffer Nilsson. Cristoffer avstod godvilligt ängen och Carl gav honom 70 daler och återtog ängen igen samt fick tillbaka köpebrevet.

Krista skattehem borde vid denna tidpunkt ha blivit mindre på grund av dessa avstyckningar, hur mycket kan ej beräknas, så små ängar är det inte frågan om när värdet på dem uppgår till 60 och 70 daler. Den sista jordtransaktionen avsades på sommaren 1630 och redan i januari blir Krista utbudet till försäljning. Sent på

året 1630 möjligen början av 1631 finner man en kort notis om Carl Larssons brev på Krista öresland. Brevet på ängen hade Carl Larsson redan tidigare fått tillbaka på tinget så det gällde inte denna äng. Att Carl skulle köpa hela hemmanet finns ingen antydning om och är föga sannolikt att hans ekonomi skulle tillåta gårdsköp efter vad som är känt om åtminstone hans senare års affärsställning.

Men vart tar Hans vägen efter affärerna, som länsman försvinner han omkring 1631. Okänt är om det kan vara han som dragit sig tillbaka till torpet där en Hans Waste bor med sju personers hushåll enligt folkalängden samma år. På själva gården står i längden två namn, Hemming Mårtenson Vaste Hansson, den sistnämnde säkerligen son till länsman. Vad den andre angår så hittas bland brudpar 1628 en Oluf Hemmingson, Krista, antagligen son till Hemming vid sekelskiftet. Tillsammans levde 1628 omkring nitton personer på gården och då är inte barn under tio år räknade.

Medan Rubeckii välsignade "Natricula" rannsakas vad den mer kan ha att ge om Krista. Längden på "lik" som är begravda anno domini 1628 är de allra första bokförda döda i Lundby som är hemma där, Bengt och Lars, Hans son i Krista, död i kopporna. Bland dem av vilka kyrkan har, geld att inkräva, är länsman i Krista, 3 daler och en son, Anders, får böta lika mycket för boleri. Biskop Rudbeckius har sex-sju olika slags namn på sedliga förvillelser, böta får de för alla. Men länsman lämnar också frivilligt 2 daler till kyrkobalkens upprättelse. Något om landhöjningen skymtar också. Uppå Krista löten är en frisk stolpkälla benämnd till vilket fordom sjön har sträckt sig och varit gömd, vilket gamla män berättat om. Det har för inte så många år sedan legat en skeppssköld där som nu är bortruttnad. Det måste ha varit på den tiden som Krista haft fiske i Mälaren som lantmätaren skriver om 1652.

Så återvänder vi till Vaster i Krista, trots stor barndödlighet som nämnts och säker gällande flera barn är det en härva av Vasteättlingar både inom och utom familjen. Rudbeckius har i sin dagbok under förargeliga synder, 1628 upptagit en Elin i Krista, Barkarö som har två oäkta barn, det ena med länsmannens son i Lundby. 1630 är Hans son i Krista far till ett oäkta barn till Elin i Dingtuna, tydligen samma Elin, så man skulle kunna tala om en viss trofasthet om inte nästa notis samma år vore, Lisabeta, Bengts dotter i Krista har tre oäkta barn, ett med länsmans son, så inte dör Vastesläkten ut. Här framgår att Waste fortfarande är länsman 1630 sedan finns inga vidare belägg för det. Krista är dock vad det ser ut så kallt länsmanshemman även om ingen länsman bor där får han antagligen räntan av gården till sin lön. Betydligt senare sägs i Domboken om detta, Kristas skattehemmans ränta har tillförts länsman på hans tjänst dock före salige konung Gustafs död, sedan Olsta och sist Ösby. Efter 1660 finns inga länsmanhemman längre. Ryttaren Vaste som själv driver hemmanet förekommer också i tingshandlingar 1631, måhända är han identisk med Hans son som nämnts ovan. Vaste Hansson och Anders i Kristatorp har våldsamt skändat Per Larssons häst i

Hällby på Oxbacken, då hans pojkar skjutsade sin husbondes välburne Herr Bengt, satte sig de båda pojkarna upp på hästen och red bort mot Krista och skrämde iväg hästen. Samma år talar Domboken också om en vret som blir fri under Krista. Över huvud taget vimlar det som synes av Krista ängar och vretar som byter ägare något svårkontrollerbart.

I kvarnrullan och jordeboken 1635 nämndes ingen Vaste men finns troligen ändå. På Sör- Krista står Jöns med 12 ½ öresland. Boskapsrullan 1636 visar nedgång i gårdens boskapsbestånd. Det förefaller som om Jöns avlider året därpå för 1638 har hustrun Elisabet mantalsskrivit fem personer på gården. Hon har fyra oxar vilket är enda ökningen. Överlag är det fraperande med nedgången i hela Lundby i fråga om boskap jämfört med 1571. Det enda framsteg gäller galtar både äldre och yngre som ökat till 36 st i socken men då svarar en Ösbygård ensam för hela 28 st utan att veterligt vara avelsgård. Vi antar att antal djur uppgivits under det verkliga då svenskarna i stort sett har haft samma grundprinciper i fråga om deklaration genom tiderna. Hustrun Elisabet återkommer inte i rullarna efter 1639. Vastesläkten återkommer 1640 då både Lars och Per Vasteson är skrivna på gården, den senare åtminstone fram till 1648 enligt mantalslängden som för Lundby började 1641.

Tionde lämnas av någon vars namn framläses som Matts men i Jordebalksboken finns också en hustru Dorotea, antagligen en Vaste änka. I Påskapengar betalar hon då till kyrkan 17 ½ öre, vilket förefaller mycket. Rudbeckius stadgar om kyrkoherdens inkomst 1626 att något som kallas påskemål skall givas med 2 öre jonlaget, ½ var för påga och dräng och visst var Vasteson rika men åtta personer i hushållet låter mycket. 1687 är påskapeningen 1 öre för var person som ska gå till Herrens nattvard, om det nu rör sig om samma utgift är svårt att veta på grund av de olika benämningarna. Dorotea förekommer inte mer efter 1653. Matts återkommer och det visar sig att han heter Per Mattson och han stannar länge på gården. Under hans tid sker en förändring i Sör- Kristas jordnatur. Drottning Christina skänker Krista skattehemmanet till Wachtmeister, något separat gåvobrev finns inte men det står i kammarkollegiets reduktionsakter för 1651 6/6 omnämnt alla gårdar som Christina skänkt till Wachtmeister däribland Krista.

Detta tyder på att Krista i och med donationen byter jordnatur och blir frälsehemman. Wachtmeister avlider ett år senare, 1652 och troligen förpantas och belånas Krista, liksom andra av hans gårdar, av änkan och sönerna då deras ekonomi är undergrävd. Ännu 1672 då det gäller ett mål om bygränser sänder dock sonen Axel ett ombud för sitt frälsehem Krista. Reduktionen 1688 kommer med stora förändringar över hela riket och inte minst i Lundby med sina bortdonerade hemman. Två årtal för reduktionen av Krista anges i Reduktions och Jordeboken, 1682 och 1681 i nu nämnda ordning Krista 12 ½, 1 skatte, Johan Pärson vilket salige Wachtmeister donerat såsom gammalt Militiae nr 25 1682. Indelat under

överste Rolamb's regemente och companie och anslagit corpral Lampa på sina två hästar, för detta varit skattehemmet nu slåttervret, 1681. Att Krista benämns som slåttervret torde betyda att åkerjorden där inte brukats på en tid utan vuxit igen och endast hade vildväxande foder att bärga. Den som fortfarande sköter gården under dessa växlingar är sannolikt fortfarande Pär Mattson. I mantalslängden 1655 upptar Pär fyra personer och i torpet, Pipe- Hans dagstjänare, han är sannolikt av Vastedynastin och tycks vara militär musikanter. Enligt husförhörboken som i Lundby började 1670 har Pär en hustru Kerstin och tre barn varav två är läskunniga. Pär Mattson har troligen avlidit 1672 för då står endast Kerstin namn i husförhörboken. I mantalslängden nämns Pär's bortgång 1673. Änkan och en son fortsätter sköta gården. 1677 har det stått Finska läger i Krista by vilket inneburit stora besvär och ekonomisk förlust för gårdarnas innehavare.

Johan Person, som nämns vid reduktionen 1681, är troligen en son till Per Mattson. Han har 1671 gift sig med en Kerstin även han. Pip- torpet som varit avstyckat tas tillbaka till gården 1684. Efter Hans Majestäts resolution detta år är torphuset inlösta av Pip- Hans änka för 232 daler vilket med de upptagna åkrarna är lagda under gårdsbyn och kavallerihemmanet Krista 12 ½ öresland. Vid en kyrkoinventering 1684 uppges en Matts Person, Krista vara sexman. Han nämns i samband med Krista endast denna gång. Detta torde vara felskrivet då Person fanns på Hacksta. Johan är kvar på Krista och är kyrkvärd 1684- 1693. Sistnämnda året levde även Kerstin. 1699 vid tinget var Johan i Krista och Olof, caplan osams om gärdesgårdar. Därefter återfinns varken Johan eller Kerstin i längderna. Det verkar som korpral Lampa aldrig bodde på Krista då han inte förekom i husförhörslängden. Först 1697 bor det en korpral Östen Gahn med hustru Helena på gården med sina fem barn. 1699 betalas testamente efter Gahns dotter Hellena Cristina. Hahn är närmaste jordgranne med sacollanen Olof Gillberg som nu har kaplansbord i Norr- Krista. Gillberg är föga nöjd med korpralen och klagar att han själv inte njuter sin andel proportionerligt i bohllbyn. Han anser attän vad han rätterligen bör ha, bland annat ett torp, klandret blir tingssak 1697. Betesmarken är det alltid bråk om då den är gemensam och boskapen bör gå där klöv om klöv. Men titt som tätt intar någon part en del av marken stänger den helt asocialt. Ofrånkomligt blir det klander från något håll och ofta påtalat vid rätten. Gillberg flyttar 1702 från Krista men när Ghan flyttar finns inget.

Från 1709 har handelsman Börk något med Krista att göra då han 2-4 personer skrivna där ända fram till 1719. Redan 1707 väcker Börk talan mot Matts Person i Hacksta med många klagopunkter och han får rätt i de mesta.

En skatteinlängd 1712 på Lundbyborna och deras lösöre uppger en kontroller Paul Sallingh på Sör- Krista där han troligen inte bor men har sitt folk där, 2 drängar och 1 piga. Dessa fyra personers lösöre, som Sallingh skattar ändå där,

upptas till 610 daler kopparmynt. I taxeringen 1713 på den fasta egendomen saknas Krista, sitt boställe behövde man ju inte skatta för. Den militära kontrollören har hemmanet kvar åtminstone 1718 och brukare är 1715 Eric Johansson. Han är kvar 1719 jämsides med Per Jonson, sannerligen även han med en hustru Kerstin med efternamn Jonsdotter. Endera av makarna är antagligen av Jonssonsläkten i Boda.

Som boställesinnehavare står 1725 korpral Stubb.

Storskiftet pågår enligt lantmäteriakterna mellan gårdarna under åren 1735-1765. Efter skiftet av åkerjorden 1736 fortsätter det vid sommaringet 1738 som hålls i rådhuset i Västerås. Det är svårigheter med att nöjaktigt skilja hemmanens ägor åt då de ligger så inblandade i varandra. Prästbordet och caplanbostället i Norr- Krista är också med vilket inte gör saken lättare. Den välbetrodde lantmätaren Mattias Hagman har order om att före rättegången titta på de olika hemmanens ägor som gränisar till Krista och samfälliga ägor. Alla gårdarna klagade på lantmätarens delning och ansåg sig missgynnade. Målet togs upp igen 1739. Båda gårdarna kallas nu cronogård, norra som kyrkligt boställe. Nu skulle södra komma till sitt rätta hemman och norra återläggas ansåg rätten. Sör- Krista invänder mot detta då de anser att Norr- Krista inte ska ha någon del i piparvretarna vilket av Sör- Krista har sedan urminnes tider uppodlats och nyttjats i Utmarken med grannars tillstånd. Det klagas på alla håll och målet blir åter hänvisat till häradssyn kommande sommar.

Ytterligare ett mål mellan Anders Johansson, brukare på Krista har stämt Olof Lundfors, caplanen på Hacksta angående vretar, mulbete och stängningar som alljämt stör lugnet och grannsämjan. Detta mål hänvisas till byordningen, som grannarna sins emellan upprättat.

Anders Johansson med hustru Kerstin flyttar till Kanik- Lundby och ny boställeskorpral blir Freytagh fram till 1751 då han transporteras. Sedan inget namn förrän 1760 då enligt husförhörslängan på Sör- Krista innehar välborne cornetten Carl Rickard von Post gården. Cornetten vistas dock i Pommern.

1765 corpral Sahlbom med hustru madame Fyrsette tar vid ett par år innan de flyttar till Johannisberg.

1767 bor Quartermästare Rödingh medgemål Drissel från Ansta fram till 1777 då han blivit löjtnant. De har en son Carl Didron som 1771 flyttar till biskopshuset på grund av sjukdom enligt husförhörslängan. Nästa Rödingh som kommer till Krista heter Cornett och har förbindelser till Ansta i Romfartuna.

1780- 1782 bor en Johan Danson Gadd på gården. Sannolikt son till sergeant Dan Gadd, Hammarby.

1785 tillträder Quartermästare Hellberg.

1787- 1797 enligt voteringslängden har corpral Brandt hemmanet.

En mantalslängd med överflödstaxeringar 1803 visar att det bor två personer på Krista och att hemmanetbostället är delat. Halva hemmanet har Carl Carlsson, tre personers hushåll och andra halvan innehar sadelmakare Candell. I en röstlängd till kommunistval står Candell som regementssadelmakare och enligt husförhörslängden är Carl Gustav Carlsson cammererare. Han har strukits ur längden och ersatts med Löjtnant Brandt. Om han har gården som boställesförmån går inte att få fram.

Enligt överflödstaxeringen 1803 hos Carlsson och Candell så har de tre var av fönsterlufter, kanske med glas, i delad eller egen byggnad. Cammereraren förefaller mest begåvad, han har hustru, en chaise, silverur och jakthund. Candell är ensamstående.

I husförhörslängden 1815- 1824 finns en rättare Lindblad på Krista. I nästa period 1828 förekommer en hälftenbrukare Nordlöf. Det bör då finnas en ägare eller innehavare som delar skörden med brukaren efter att han gjort jobbet.

I en anteckning i ett sockenstämmeprotokoll från 1828 nämns att en kommunister på konkursens brant men också tvisten om vem som skulle få rösta i ärendet. Där förklarar kommissarie Roberg, stads och landsfiskal, att han gjort alla onerna av Krista boställe som han innehaft. Således är Krista alltjämt militärt boställe.

1834 förekommer namnet friherre Stackelberg på gården. Han är gift med friherrinnan och har sex barn. Det verkar som friherrinnan senare bor ensam med barnen på gården och har dålig ekonomi. Hon omnämnes 1838 om att hon ska ha rätt till fattigvård de två år hennes man bor i corpralbostaden Krista. Från samma källa finner man sedan att friherren arrenderat gården under åren 1834-1838. Därefter arrenderas och brukas Krista av församlingens och kommunister Anders Nerelius och hans egna tjänstejordar. Han bor i norra gården som då är bebyggd.

I husförhörslängden 1844-1853 förekommer en ingenjör Ljungdahl, han bor inte på gården men han har sitt folk boende där.

Åren 1864-1872 skriver sig en man i Norr- Krista som arbetskarl till Ljungdahl. Efter boställe tiden förekommer rättare och ladugårdsarrendatorer men ingen kronoarrendator.

I november 1898 flyttar en K G Falk in från Barkarö till Sör- Krista som arrendator, samtidigt kommer en ladugårdsarrendator och likaså finns en rättare som är kvar till 1898. Denne första Falk avlider 1927 men arrendet har redan från 1920 övertagits av sonen Herman Falk. Dennes yngste son Carl Lage Holger Falk blir den som tar över brukandet av gården någon gång på 1950-talet. Sedan brukades gården av fjärde generationen Falk nämligen Oddvar Falk som övertar arrendet 1987 fram till 2001 då arrendet övergick till Fullerö Säteri.

Västerås stad har bytt till sig för jord på annat håll, ladugårdsbyggnader, bland annat Norr- Krista för att i framtiden exploatera för stadens bostadsbebyggelse.

Källor: Astrid Söderholms, Gårdarna i Lundby socken

Gårdsinventeringen 1975 Västerås Stads Arkiv

Bilaga 1: Beskrivning av gården 1975 av Västerås Stad

” 2: Karta över placering av husen 1975

Flygfoto 1958

Västerås

2019-03-12

Marianne Pettersson

K.G. Falk 1917

Flygfoto Krista 1 och 2 1958

Bilaga 1

15

VLM B 9529,2 29-31 VLM 9529,3 0-5

BYGGNAD SINVENTERING U-län

Västmanlands läns museum

Socken: VÄSTERÅS STAD, LUNDBY Kommun: VÄSTERÅS
 Fastighet: 300 (UPPGÅTT I 896-907) VÄSTERÅS 50: 879
 Arkitekt: _____
 Gårdsnamn: KRISTA
 Anl. art + ev. ändr.: _____
 Uppgiftslämnare: LAGE FALK
 Ritningar: _____
 Arkivhandlingar: _____
 Litt.: _____

Inv. datum: 750617
 Filmnummer: 2:33-36 3:0-5
28-31
 Ek kart bl: 71
 Koordinat: 660675 / 153785

Lämpligt Ams-obj. Ja
 Nej
 Utfört Ams-obj. Ja
 Nej
 Större undersökn. önskvärd Ja
 Nej
 Större undersökn. utförd Ja
 Nej

Hus nr	Husets funktion Obs. Planskiss på baksidan	Bygg- mtrl	Fasad mtrl	Färg	Tak täckn	Uppg ålder	Trol ålder	Dateringsgrund (forts. baksidan)
I	Bostadshus + NY UTBYGGNAD	T	SLL/ LFS+Cement	FR/ FR+Y/O	2T	1911		MODERNISERING 1959. MINDRE FÖNSTER, LÄGRE RUMSHÖJD, VÄPPANOR TOGS BORT.
II	MAGASIN MED TÖRK	Ks/Stolp	/SFS	Grå/O/FR	P/2T	1918		
III	HEMHUS. NU LÄKSTUGA	Stolp	LFS+LSP	FR	2T			
IV	ARBETARBOSTAD	T	T	FR	2T	1909		
V	VEDBOD	Stolp	SSP	FR	2T		1910	
VI	RÖTFRUKTSKÄLLARE	KS	SSP	Grå/FR	1T		NÅGOT ÄNGRE	
VII	LADUGÅRD	T/Stolp	T/SSP	FR	2T	1916		
VIII	GÄRAGE + FUMTENTENAL OCH REPARATIONSVERKSTAD	Ks/Stolp	Silt/SSP	Grå/O/FR	2T	1946		OMBYGGT. GAMMALT TAK.
IX	GAMLA IDEALIGSTUGAN. NU FÖRÄD	Stolp	LFS	FR/X	2T		NÅGOT ÄNGRE	RIVNINGSMÄSSIG
X								

Agare/längd VÄSTERÅS KOMMUN
 Situationsplan samt ev. beskr. av närmiljön

TILLVISSO KÄRREMARK. ALLA GÅRDAR BYGGS PÅ BERGKNALLAR.
 ENL. BÅDE 1825 OCH 1879 ÅRS JORDBÖCKER HAR GÅRDEN VARIT BOSTÄLLE ÅT 3:DE KORPRALEN VID ÖVERSTE LÖJTNANTENS KOMP. VID KONGL. LIF. REGEMENTET.

3:0 I 0

3:4 II 4

3:5 III 5

3:1 IV 1

2:31 V 34

2:29 VI 33

3:3 VII 3

2:30 VIII 35

IX 2

2:28
3:2

SS

Bilaga 2

